

SAMDOK i dokumentiranje sadašnjosti

Horvat, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:991305>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2021./2022.

Sara Horvat

SAMDOK i dokumentiranje sadašnjosti

Završni rad

Mentor: dr. sc. Žarka Vujić, red. prof.

Zagreb, lipanj 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Muzeologija i Nova muzeologija.....	2
2.1. Definicija i kratki povijesni razvoj muzeologije.....	2
2.2. Nova muzeologija i ekomuzeji.....	3
2.3. Muzeološke funkcije.....	4
3. Upravljanje muzejskim zbirkama.....	5
3.1. Sabiranje.....	5
3.1.1. Definicija muzejskog sabiranja.....	5
3.1.2. Sabiranje suvremenih predmeta.....	6
3.1.3. Participativno sabiranje.....	7
4. SAMDOK.....	9
4.1. Naziv organizacije.....	9
4.2. Kriteriji dokumentiranja, odnosno sabiranja.....	9
4.3. Nastanak organizacije.....	10
4.4. Organiziranje rada u radnim grupama.....	11
4.5. Terenski rad sa svrhom sabiranja predmeta iz suvremenog života.....	12
4.6. Reorganizacija i prestanak rada.....	14
5. Međunarodna suradnja i utjecaj.....	16
6. Dokumentiranje sadašnjosti u Hrvatskoj.....	18
6.1. Etnografski muzej u Zagrebu.....	18
6.2. Civilna zbirka Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci.....	18
6.3. Projekt Zagrebački kvartovi Muzeja grada Zagreba.....	19
Zaključak.....	21
Literatura.....	22

Popis slika	25
Sažetak	26
Summary	27

1. Uvod

Cilj je ovoga rada dati pregled djelovanja švedske organizacije SAMDOK koja se bavila istraživanjem i kasnije širenjem ideje o dokumentiranju suvremenog života. Prvo će se ukratko navesti povijest organizacije, svrha i metodologija te uzroci osnivanja s obzirom na društveni i povijesni kontekst. Organizacija je djelovala kao mreža švedskih muzeja sa središtem u Nordiska museet u Stockholmu. SAMDOK je postojao čak 34 godine, od 1977. do 2011. U radu će se prvo objasniti temeljni pojmovi muzeologije i Nove muzeologije te sabiranja. Rad sadrži i pregled društvenih konteksta u kojima je organizacija nastala i nastavila se razvijati. Također će se pisati o razlogu tako dugog djelovanja. Navesti će se i načini na koje je SAMDOK utjecao na stvaranje ideje o sabiranju predmeta iz suvremenog života, metodologiju sabiranja te profesionalno umrežavanje muzejskih institucija i dobrovoljno uključivanje u stručnu suradnju ove vrste u Švedskoj, ali i na međunarodnoj razini. Konačno, u radu će se navesti i primjeri sabiranja suvremene baštine u Hrvatskoj na primjeru Etnografskog muzeja u Zagrebu, Građanske zbirke Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci te projekta Zagrebački kvartovi Muzeja grada Zagreba.

2. Muzeologija i Nova muzeologija

2.1. Definicija i kratki povijesni razvoj muzeologije

U Hrvatskoj se muzeologija definira kao znanstvena disciplina u okviru informacijskih i komunikacijskih znanosti koja se bavi proučavanjem muzealnosti predmeta, baštinskih cjelina i fenomena sa svrhom zaštite, istraživanja i prezentiranja predmeta kulturne i prirodne baštine. (Maroević 1993: 74.) Interdisciplinarno je povezana sa drugim znanstvenim disciplinama koje se također bave različitim vrstama baštinskih predmeta, cjelina i fenomena (arheologija, etnologija, povijest umjetnosti te prirodne i tehničke znanosti).¹

Muzeologija se postepeno razvila iz praktičnog rada sa zbirkama. U Parizu je 1946. godine osnovan ICOM – *International Council of Museums* ili Međunarodni savjet za muzeje. ICOM je međunarodna udruga muzeja i muzejskog osoblja čiji je cilj unaprijediti stručnu suradnju, proširiti znanja o muzejskoj djelatnosti i osigurati provođenje profesionalne etike u muzejskim institucijama te izdavati časopise *ICOM News* i *Museum*. Osnivanjem ICOM-ovog međunarodnog komiteta za muzeologiju 1976. (ICOFOM – *ICOM's International Committee for Museology*) utemeljeno je suvremeno shvaćanje muzeologije kao znanstvene discipline.²

Prva sveučilišna katedra za muzeologiju osnovana je 1922. godine na Sveučilištu u Brnu, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu se muzeologija predaje od 1950. godine. Poslijediplomski studij muzeologije postoji od 1966. godine u sklopu Centra za studij bibliotekarstva, informacijskih i dokumentacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, a od 1986. postoji kao redoviti sveučilišni Studij muzeologije na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu nakon osnivanja Katedre za muzeologiju 1984. godine u okviru Odsjeka za informacijske znanosti. Osnivač katedre bio je prof. dr. Ivo Maroević.³

---

¹ muzeologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 27. 4. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42626>

² muzeologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 27. 4. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42626>

³ muzeologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 27. 4. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42626>

2.2. Nova muzeologija i ekomuzeji

Tijekom svog povijesnog razvoja muzeologija je često bila usko povezana s muzejskim institucijama i predmetima koji se u njima nalaze. Potaknuto društvenim previranjima 1960.-ih godina i propitivanjima postojećih društvenih vrijednosti javlja se i potreba za propitivanjem uloga društvenih institucija, stoga se 70.-ih godina u Francuskoj javlja pokret Nove muzeologije i koncept ekomuzeja. Dakle, u nedovoljno utemeljenoj muzeologiji se javlja potreba za preispitivanjem uloge muzeja u društvu i aktivnije sudjelovanje muzeja u društvenim pitanjima i time nastaje Nova muzeologija. (Babić 2009.)

Pokret se temelji na shvaćanju baštine kao fenomena čije očuvanje i prezentacija služe zajednici i poboljšanju života zajednice. Muzeologija se više ne bavi samo muzejima i fizičkom građom koja se u njima čuva, već se širi i izvan granica fizičkih institucija i fizičkih predmeta te se promatra cjeloviti koncept baštine. Počinje se smatrati da muzeji trebaju sabirati predmete značajne za zajednicu. Ekomuzeji se pojavljuju 70.-ih godina 20. stoljeća u Francuskoj kao novi oblik muzejskog djelovanja. Prvi ekomuzej je Le Creusot-Montceau-Les-Mines u Burgundiji s ciljem zaštite jedinstvene baštine rudarenja ugljenom na tom području. (Šola 2003: 102.) Jedino su ekomuzeji uspješno utjelovili novu filozofiju promišljanja unutar muzeologije u fizičkom obliku.

Kao što je muzeolog Tomislav Šola istaknuo, iako će predmeti uvijek biti dio muzejskog jezika, oni više nisu u središtu. U fokus dolaze ideje i koncepti, te se otvaraju prilike za nove načine ispunjavanja uloge muzeja u društvu. (Šola 2003:199.) Iako su ekomuzeji u mnogo aspekata slični muzejima na otvorenom, a ponekad i klasičnim muzejima, razlikuju se u načinu promišljanja i novog shvaćanja odnosa između čovjeka, baštine i okoliša. Sam prefiks „eko“ smješta ekomuzeje u institucije ili pokrete uključene u rasprave i akcije povezane s pitanjima ugroženosti okoliša i prirode, što je često i pomoglo s dobivanjem financijskih sredstava za osnivanje ovakvih institucija. Bez obzira na ime, cilj je ekomuzeja aktivno sudjelovati u očuvanju identiteta određenih zajednica i fenomena, a to čine poticanjem lokalne zajednice na sudjelovanje u zaštiti te se na nju oslanjaju. Ekomuzeji ne pridaju veću važnost određenim aspektima baštine (npr. materijalnom), već prihvaćaju sve kao moguće bitno za očuvanje, a stupanj relevantnosti određuju članovi lokalne zajednice u kojoj on djeluje. Oni ne sakupljaju i čuvaju stare predmete koji se više ne koriste, već nastoje očuvati ono što još uvijek postoji i što se koristi u svakodnevnom životu. (Babić, 2009.)

Kao što će biti vidljivo u nastavku rada, organizacija Samtids dokumentation (poznatija pod kraticom SAMDOK) je nastala i djelovala pod utjecajem Nove muzeologije i ekomuzeja.

2.3. Muzeološke funkcije

Muzeološke funkcije su funkcije koje opisuju svrhovitost angažmana ljudi, tj. muzejskih djelatnika i stručnjaka kako bi vrijednosti muzejskog tj. baštinskog predmet bile iskorištene za dobrobit zajednice, ali i čovjeka kao pojedinca. U ICOM-ovoj definiciji muzeja muzeološke se funkcije svode na „sakupljanje, čuvanje, proučavanje, komuniciranje i izlaganje materijalnih svjedočanstava čovjeka i njegove okoline.“ (Maroević 1993: 160.)

U suvremenoj su se muzeologiji zadržala dva modela podjele muzeoloških funkcija. Prvi je *CC-model* (Curation – Communication), koji se temelji na priručniku *Manual of curatorship* koje je 1984. godine izdalo Britansko muzejsko udruženje. Drugi model, *PRC model* (Preservation – Research – Communication), utemeljen je 1983. godine na Reinwardt Academieu u Nizozemskoj, u Amsterdamu. Oba su modela više temeljena na praktičnoj muzejskoj djelatnosti nego na muzeološkoj teoriji, ali je nizozemski PRC model dovoljno općenit te se on može primijeniti i na cjelovitu kulturnu baštinu i ne veže se isključivo za muzeje. Zbog toga je prema Peteru van Menschu ovaj model prihvatljiviji iz perspektive muzeološke teorije. (Maroević 1993: 161.) Dakle temeljne muzeološke funkcije su zaštita, istraživanje i komunikacija. S obzirom na širinu navedenih pojmova, mogu se primijeniti i na instituciju muzeja i baštinske zajednice kao i na baštinu kao cjelinu koja nije vezana isključivo uz muzejski kontekst.

Ovaj se rad bavi fenomenom sabiranja suvremenih predmeta, a koji je vezan uz muzeološku funkciju zaštite, budući da je aktivnost sabiranja prvenstveno zaštitna mjera, a zatim i oblik znanstvene dokumentacije svijeta oko nas. (Maroević 1993: 174.)

3. Upravljanje muzejskim zbirkama

Upravljanje muzejskim zbirkama podrazumijeva organizirani i planirani napor muzeja da stvara, štiti, prezentira i bude odgovoran za svoj fundus koji je često podijeljen u zbirke. Aktivnosti koje sačinjavaju upravljanje muzejskim zbirkama su nabava ili sabiranje, posudba, izlučivanje iz fundusa, fizička zaštita, osiguranje i upravljanje rizicima, dokumentiranje te osiguravanje pristupa predmetima. (Vujić 2021: 9.) Prema ICOM-ovom Etičkom kodeksu za muzeje, svaki bi muzej uz poslanje i viziju te povijesti nastanka i opisa zbirke, trebao imati i svoju Politiku ili Načela upravljanja zbirkama. Prema britanskoj organizaciji Collection Trust koja djeluje s ciljem poboljšanja upravljanja i korištenja zbirke muzeja, knjižnica i arhiva, poželjno je da svaki muzej ima svoju Politiku o upravljanju muzejskim zbirkama. Ta bi politika trebala sadržavati četiri zasebne politike za postupanje u područjima razvoja zbirke, što uključuje aktivnosti nabave i izlučivanja, aktivnosti dokumentacije zbirke, aktivnosti konzerviranja, odnosno fizičke zaštite te aktivnosti vezane uz pristup zbirkama⁴.

Muzeji koji u Hrvatskoj imaju objavljene dokumente za upravljanje muzejskim zbirkama su Tiflološki muzej sa svojom Politikom upravljanja zbirkama,⁵ Etnografski muzej u Zagrebu s Planom razvoja zbirke te, između ostalih, i Hrvatski školski muzej koji je objavio Izjavu o politici skupljanja muzejske građe.⁶

3.1. Sabiranje

Za potrebe rada najbitnija od aktivnosti upravljanja zbirkama je upravo sabiranje ili nabava predmeta budući da je SAMDOK predstavio nove metode i poglede na aktivnost sabiranja ne samo u Švedskoj, već i na međunarodnoj razini. Novi načini sabiranja koji će biti spomenuti su dokumentiranje suvremenog života i participativno sabiranje, od kojih su oba igrala važnu ulogu u SAMDOK-ovom djelovanju.

3.1.1. Definicija muzejskog sabiranja

Iako i u nazivu organizacije kojom se ovaj rad bavi (SAMDOK) i u naslovu rada stoji „dokumentiranje“ pod time se zapravo ne misli na muzejsku dokumentaciju, već na

---

⁴ Hillhouse, “COLLECTIONS TRUST ACCREDITATION GUIDANCE SHEET 2: Collections Management Policies”.

⁵ Politika upravljanja muzejskim zbirkama <https://www.tiflooskimuzej.hr/hr/o-nama/politika-upravljanja-muzejskim-zbirkama/> (pristupljeno: 26. svibnja 2022.)

⁶ Izjava o politici skupljanja muzejske građe https://www.hsmuzej.hr/cms_files/2021/04/1618819584_izjava-o-politici-skupljanja-muzejske-grade.pdf (pristupljeno: 12. lipnja 2022.)

postupak sabiranja predmeta, točnije predmeta iz suvremenog života. Na taj se način *dokumentira* život suvremenog društva.

Muzejsko sabiranje je ukratko aktivno oblikovanje muzejske zbirke, tj. stvaranje skupova predmeta baštine koji egzistiraju u prostoru muzeja ili druge baštinske zajednice i klasificirani su u grupe (zbirke) po određenom kriteriju. Aktivnost sabiranja ili nabave prati dokumentacija. Poželjnije je koristiti termin *sabiranje* nego termin *sakupljanje* (što bi bio izravan prijevod engleskog termina *collecting*), jer hrvatska skupna imenica sabiranje podrazumijeva postojanje određene selekcije, a ne isključivo akumuliranje građe. Za razliku od sabiranja u prošlosti, kada je riječ bila o svojevrsnom „lovu na predmete“, danas je to promišljena i osjetljiva aktivnost. Muzejski se predmeti mogu sabirati na nekoliko načina, a to su: terenskim istraživanjem, kupnjom, donacijama te zamjenom s drugim muzejom ili baštinskom institucijom. Svaki bi muzej trebao imati objavljenu vlastitu politiku sabiranja ili u Hrvatskoj izjavu o politici skupljanja te se pri provođenju aktivnosti držati Etičkog kodeksa za muzeje, objavljenog od strane ICOM-a. Kodeks predstavlja minimalne standarde postupanja kojima je cilj povećati razinu profesionalne etike i dati smjernice za etičko ponašanje u struci. ICOM-ov Kodeks profesionalne etike je jednoglasno prihvaćen 4. studenoga 1986. godine na 15. generalnoj ICOM-ovoj skupštini u Argentini, u Buenos Airesu. Nadopunjen je na 20. generalnoj skupštini u Barceloni 6. srpnja 2001. te posljednji put revidiran i preimenovan u ICOM-ov Etički kodeks za muzeje u Seulu, u Južnoj Koreji, na 21. generalnoj skupštini održanoj 8. listopada 2004. godine. (Code of ethics: ICOM code of ethics for museums 2006.) Osim Kodeksa, pri upravljanju zbirkama su važni i dokumenti poput poslanja muzeja i politike upravljanja zbirkama. Muzejski se rad već desetljećima fokusira na sabiranje kao najvažniju muzejsku aktivnost upravljanja zbirkama. (Vujić 2002: 135.) Danas je sama aktivnost sabiranja ili nabave opterećena mnogim problemima. Također je došlo do promjene u fokusu rada muzejskih i baštinskih institucija te se muzeji više se ne vrednuju po svojim predmetima koje posjeduju, već po muzejskim aktivnostima u kojima ih koriste i to za dobrobit zajednice.

3.1.2. Sabiranje suvremenih predmeta

Zbog nedostatka službenog hrvatskog termina za pojam *contemporary collecting* u nastavku će se koristiti *sabiranje/sakupljanje suvremenih predmeta/suvremene baštine* ili *dokumentiranje sadašnjosti/suvremenog života*. Najbliži pojam engleskome jest *sakupljanje sadašnjosti* koji kustosica Zvezdana Antoš koristi u svome radu iz 2014. (Antoš 2014: 115.)

Kao što se iz samog pojma može zaključiti, radi se o nabavi i muzealizaciji⁷ predmeta iz suvremenog života s ciljem očuvanja dokumenata suvremenog života za buduće generacije. Ova se ideja rodila 1970.-ih godina u Švedskoj nakon provjere inventarnih knjiga 24 regionalna muzeja, što će se detaljnije spomenuti kasnije u radu. U sabiranje suvremene baštine bitno je u praktični dio uključiti i teorijski rad, najpoželjnije iz područja etnologije, antropologije te suvremene muzeologije. (Antoš 2014: 115)

Kako je sabiranje danas promišljena aktivnost, u slučaju sabiranja suvremenih predmeta je postupak još složeniji. Za početak je teško odrediti koje predmete sabirati, koji su predmeti reprezentativni i kako odabrati predmet koji će postati dio muzejskog fundusa, kojem predmetu dodijeliti titulu nositelja muzealnosti. Na mnogim se muzeološkim konferencijama raspravlja o sabiranju u doba masovne proizvodnje. Dio muzejskih stručnjaka smatra većinu predmeta našeg vremena potpuno nezanimljivima, dok drugi smatraju da upravo sabiranje predmeta suvremenog života može muzejima dati aktivnu ulogu u društvu i priliku da se uključe u suvremeni društveno-politički kontekst. (Cedrenius 1994: 63.) Još jedan problematičan aspekt suvremenog sabiranja, i sabiranja uopće, jest nedostatak mjesta u čuvaonicama. (Antoš 2014: 117.) Čuvaonice su prostori u kojima se čuvaju muzejski predmeti koji nisu izloženi za javnost, a muzejski se fundusi često brzo šire te nije moguće osigurati dovoljno prostora i kvalitetnu zaštitu predmeta. Jedno od mogućih rješenja tog problema je osnivanje zajedničkih čuvaonica kao što se vidi na primjeru Centra zbirki u Švicarskoj. (Stublić 2018: 64.)

3.1.3. Participativno sabiranje

U duhu pokreta Nove muzeologije, muzeji prebacuju fokus s muzejskog predmeta na muzejske posjetitelje, a time počinju uključivati i posjetitelje, tj. zajednicu, u proces sabiranja. Participativno sabiranje postaje popularno 90.-ih godina 20. stoljeća razvojem informacijskih tehnologija i weba 2.0 kada korisnici počinju imati sve veću mogućnost sudjelovanja u stvaranju digitalnih sadržaja. (Vujić 2021: 26.)

U suvremenoj se muzeologiji pojavio pojam *outreach* koji podrazumijeva uključivanje zajednice u stvaranje zbirki, tj. participativan oblik sabiranja građe, a potreban je za ostvarivanje vizije muzeja. (Antoš 2014: 121.)

---

⁷ Muzeološki proces kojim (prvenstveno) predmet postaje svjedočanstvom jednog vremenskog, prostornog i društvenog konteksta u drugom. (Maroević 2005: 44)

Jedan od primjera ovakvog tipa sabiranja u Hrvatskoj jest natječaj Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu s ciljem prikupljanja fotografija iz zagrebačkih potresa 1880. i 2020. godine za svoju izložbu *Protreseni MUO : od potresa do potresa 1880. – 2020.* u zamjenu za izlaganje najboljih fotografija i MUO karticu za besplatne posjete muzeju u narednoj godini. Natječaj je objavljen na web stranici muzeja: (<https://www.muo.hr/blog/2020/11/04/foto-natjecaj-protreseni-muo/>)

Na najbolji je primjer participativnog sabiranja Civilna zbirka riječkog Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja o kojoj će se više govoriti kasnije u radu. (Vujić 2021: 26.)

4. SAMDOK

4.1. Naziv organizacije

Naziv organizacije dolazi od kombiniranja švedskih riječi *samtid* što znači „suvremenost“ i *dokumentation* što znači „dokumentacija“, te je zapravo kratica složenice *samtidsdokumentation*. *Sam-* je također prefiks koji se često koristi u složenicama riječi koje izražavaju suradnju i zajedništvo, npr. *samarbete* – suradnja, *samfälld* – zajednički, *samspel* – uigranost, usklađenost itd. Iako se u nazivu spominje dokumentacija, zapravo nije riječ o klasičnom tipu muzejske dokumentacije, već se misli na dokumentiranje suvremenog života – istraživanjem i sabiranjem predmeta. Dokumentacija se u ovom kontekstu odnosi na akumuliranje muzejskog materijala, a što obuhvaća i intervjue, izvještaje s terena te opise, fotografije, predmete, crteže, video i audio zapise te različite vrste dokumenata i tiskanih materijala. Vrsta dokumentiranog materijala ovisi o fenomenu koji se dokumentira i perspektivi iz koje se proučava. (Fägerborg 2006: 1.)

Prema Evi Fägerborg bi naziv „suvremeno istraživanje i sabiranje“ („contemporary studies and collecting“) bio primjereniji od „suvremene dokumentacije“ („contemporary documentation“). Smatra to primjerenijim također zbog prirode rada koji je organizacija obavljala. Dokumentacija podrazumijeva neku vrstu deskriptivne obrade predmeta ili fenomena te izlaganje činjenica o njemu, a ne analitičko istraživanje predmeta ili fenomena, što je organizacija zapravo činila. (Fägerborg 2006: 2.)

4.2. Kriteriji dokumentiranja, odnosno sabiranja

SAMDOK je razvio šest kriterija selekcije predmeta koji će biti dokumentirani tj. sakupljeni, a to su: kriterij rijetkosti ili učestalosti pojave predmeta, kriterij stupnjevanja (inovacije, prvenci), kriterij reprezentativnosti (ideja ili vrijednosnih sudova), kriterij privlačnosti (je li predmet vezan uz pojedine osobe ili zbivanja), kriterij oblasti (fizička povezanost grupe predmeta) te formalni ili oblikovni kriterij (estetski predmeti i predmeti s vrijednošću reference ili prototipa). (Maroević 1993: 173.)

Budući da se svako sabiranje predmeta zapravo obavlja u sadašnjosti, ovi su kriteriji prema Maroeviću, uz određene modifikacije, primijenjivi na sakupljanje općenito. (Maroević 1993: 174.) Tako je ovih šest kriterija preuzeto i od strane Tiflološkog muzeja te su oni uklopljeni u njihovu Politiku upravljanja muzejskim zbirkama.

4.3. Nastanak organizacije

SAMDOK je švedska organizacija službeno osnovana 1977. godine s ciljem konstruiranja modela kojim bi se koordiniralo sabiranje predmeta iz suvremenog života. (Fägerborg 2006: 2.) SAMDOK je funkcionirano na principu mreže muzeja imena Collectingnet uspostavljene oko zajedničkog profesionalnog problema – nedostatka predmeta iz druge polovice 20. stoljeća koji bi reprezentirali suvremene načine života. (Antoš 2014: 117.) Tajništvo mreže je bilo smješteno i financirano od strane Nordiska museeta u Stockholmu. (Fägerborg 2006: 4.)

Potaknut društvenim promjenama 1870.-ih godina Artur Hazelius, u želji da očuva tradiciju ruralne Švedske osniva Nordiska museet 1872. godine i muzej na otvorenom Skansen 1891. godine.⁸ Fokus je bio na predindustrijskom načinu života i njegovom očuvanju.

Dakle, centralni muzej SAMDOK-a, Nordiska museet, je sadržavao zbirke predmeta iz predindustrijskog razdoblja, tj. 18. i 19. stoljeća te 20. stoljeće nije bilo dovoljno zastupljeno, zajedno sa srednjim i nižim društvenim slojevima. (Antoš 2014: 116.) Potaknuto ovim zapažanjima, provedena je provjera inventarnih knjiga u 24 švedska regionalna muzeja. Ovom se provjerom ustvrdilo da muzeji već godinama dolaze do svojih predmeta isključivo putem donacija umjesto da koriste planirane organizirane sabiračke postupke. Također se ispostavilo da se najviše sakupljao tekstil, i to ne bilo kakav, već fini tekstil, što znači da većina članova društva nije ni mogla biti predstavljena u muzejima. (Johnsdotter 1994: 66.)

U švedskim je muzejima također uočeno da se predmeti masovne proizvodnje, nastali tijekom industrijskog razdoblja, nisu sabirali. Djelatnici muzeja su priorizirali očuvanje nestajućeg švedskog ruralnog načina života i time potpuno zanemarili predmete koji su korišteni u svakodnevnom životu u industrijskom razdoblju. Zbog tog se fokusa na sabiranje predmeta predindustrijskog načina života, u Švedskoj nije primijećivalo da se nepovratno gube velike količine predmeta nastale masovnom proizvodnjom. Nekolicina je muzejskih stručnjaka zamijetila da se neki svakodnevni predmeti brzo mijenjaju, tj. da ne traju toliko dugo i brzo ih zamjenjuju drugi predmeti. Kao što je Malin Johnsdotter u svom radu iz 1994. istaknula, suvremeni stanovnici Švedske nisu nigdje mogli vidjeti kako su izgledali domovi njihovih roditelja, baka i djedova, a kako bi muzeji privukli suvremenu publiku,

---

⁸ <https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/korta-fakta-om-museets-historia-och-museibyggnaden> (pristupljeno: 15. svibnja 2022.)

trebali bi emocionalno i intelektualno privlačiti posjetitelje. Tvrdi kako je zadaća muzeja učiniti kulturu vidljivom i pristupačnom i činjenica da je toliki dio švedske povijesti ostao nezabilježen, tj. nedokumentiran, za tadašnje suvremeno društvo, potaknulo je na promišljanje o dokumentiranju sadašnjosti, tj. suvremenog života, za budućnost. (Johnsdotter 1994: 66.)

U Švedskoj se, dakle, suvremeni život počeo dokumentirati upravo u sferi kućanstva ili obiteljskog života. Među prvim radnim grupama organizacije bila je grupa *Domestic Life and Leisure*. Ono po čemu se SAMDOK-ov rad razlikuje od dotadašnjeg muzejskog rada jest to što se postupkom dokumentiranja suvremenog života istovremeno i sakuplja i dokumentira. Česta je praksa do tada bila da muzej predmete nabavlja donacijama i da se predmet ne dokumentira sve dok ne bude trebao biti izložen, a dok dođe do tog trenutka, postoje šanse da se izgube podaci o predmetu (jer npr. osoba koja zna nešto o njemu više nije živa ili je teško saznati godinu, način i mjesto proizvodnje ili namjenu predmeta). Dokumentirati se predmete, dakle, može sa odgodom, ili se predmeti mogu istovremeno sabirati, dokumentirati i analizirati. Druga se opcija prema Johnsdotter čini praktičnija u situaciji u kojoj nema previše vremena i sredstava. (Johnsdotter 1994: 66.) No, i ovaj način rada se pokazao neodrživim, budući da su neki muzeji ovaj način rada smatrali prezahtjevnim te ga na kraju ne bi ni obavili. (Axelsson 2014: 18.)

Također, 1970.-ih godina u Švedskoj više nije postojala tradicija detaljnog dokumentiranja imovine nakon nečije smrti kao što se to radilo do 1920.-ih. Zahvaljujući tim detaljnim inventarima, bilo je moguće rekonstruirati izgled tadašnjih kućanstava. Vođeni time, za prve SAMDOK-ove projekte su korišteni tradicionalni inventari. (Johnsdotter 1994: 66.)

4.4. Organiziranje rada u radnim grupama

SAMDOK je, dakle, funkcionirao na principu umreženog sustava muzeja (i drugih baštinskih institucija) u Švedskoj. Muzeji članovi su surađivali u radnim grupama (working groups/pools), a organizacijom su upravljali Vijeće i Tajništvo SAMDOK-a (Samdok Council i Samdok Secretariat). Surađivanje muzeja u radnim grupama je bila najistaknutija karakteristika organizacije. Za vrijeme CIDOC-ove konferencije 2006. postojalo je osam radnih grupa s različitim ulogama. Za predstavljanje područja ljudske aktivnosti postojale su radne grupe zadužene za iduće aspekte svakodnevnog života: Razonoda, Obiteljski život, Lokalne i regionalne sfere, Upravljanje prirodnim resursima, Politika i društvo te Manufaktura i usluge. [*Leisure, Domestic Life, Local and Regional Spheres, Managment of*

Natural Resources, Politics and Society, Manufacture and Services]. Zadužena za skandinavsku autohtonu etničku manjinu Sama postojala je radna grupa Samski život [*Saami life*], te Grupa za kulturne susrete [*Group for Cultural Encounters*] koja je djelovala s ciljem integriranja perspektive kulturnih susreta u ostale grupe. (Fägerborg 2006: 3.) Organizacija je djelovala tako da bi svaki muzej odabrao radnu grupu te i financirao svoja istraživanja, što se kasnije nije pokazalo najodrživijom metodom, budući da određeni muzeji zbog nedostatnog financiranja, nedovoljnog angažmana i nerazumijevanja koncepta sabiranja predmeta iz suvremenog života nisu uspješno obavljali svoje zadatke. (Axelsson 2014: 18.)

4.5. Terenski rad sa svrhom sabiranja predmeta iz suvremenog života

Malin Johnsdotter u svom radu o dokumentiranju života suvremenog doma navodi neke faze za koje smatra da su neizostavne pri dokumentiranju života suvremenog kućanstva. Ti su koraci faza pripreme, faza hipoteze, metodologija, rad na terenu, sakupljanje predmeta te neki način objavljivanja rezultata sabiranja (npr. putem izvještaja). (Johnsdotter 1994: 66.)

U fazi pripreme je bitno razmotriti određena društvena pitanja suvremenog života. Tako su se, na primjer, u Švedskoj mogle analizirati državne statistike određenog područja kako bi se dobila jasnija slika o tadašnjem načinu života. Iz statistike se dalo zaključiti kako je u određenom području oblikovana industrija te kakav model kućanstva je uobičajen za odabrano područje. Johnsdotter opisuje svoj prvi rad na SAMDOK-ovom projektu dokumentiranja te opisuje kako su odredili klasičan tip obitelji koji je živio na odabranom području (obitelji od dvoje odraslih i dvoje djece koje žive u stanovima sa kuhinjom i tri sobe). Idući je korak bio pronaći obitelji kakve su trebali, a to je učinjeno postavljanjem letaka u kompleks stambenih zgrada – molile su se obitelji koje se sastoje od dvoje odraslih i dvoje djece te žive u stanu s kuhinjom i tri sobe da im se jave. Na kraju su intervjuirali 24 takva kućanstva i daljnjom analizom odabrali koja su kućanstva bila dovoljno reprezentativna i odgovarala njihovoj namjeni. Tu je prvu fazu obavljala samo jedna osoba, a u daljnje je analiziranje i dokumentiranje bio uključen i kustos muzeja kako bi se pronašao natipičniji tip kućanstva za to područje. (Johnsdotter 1994: 67.)

U fazi je hipoteze potrebno da se uključi cijela institucija muzeja. Od djelatnika muzeja se traži da postave pitanja koja smatraju relevantnima za istraživanje. Ova je faza usko povezana s trećom fazom sabiranja te se u njoj odlučuje način istraživanja. Ove su dvije

faze usko povezane budući da jedna ovisi o drugoj, tako na primjer financiranje istraživanja ovisi o izboru metodologije („Koliko se novca može potrošiti na fotografije? Koliko treba vremena za dokumentaciju predmeta i intervjue? Treba li snimati neke dijelove intervjua? Hoćemo li koristiti video? Kako ćemo pohraniti rezultate na mnogo stotina godina? Koliko ćemo vremena provesti s obitelji čije kućanstvo dokumentiramo i koje će to vrijeme biti?“) (Johnsdotter 1994: 67.) Ovo se istraživanje provodilo u dogovoru s izabranim obiteljima te je bilo važno poštovati i njihove želje jer su oni ti koji muzeju čine uslugu i istraživači su gosti u njihovu domu. (Johnsdotter 1994: 67.)

Johnsdotter je četvrtu fazu, rad na terenu, odlučila podijeliti na vlastite četiri faze: dokumentiranje, razgovor i promatranje (sudjelovanje u svakodnevnom životu kućanstva), detaljni razgovor o određenim pitanjima te teorijska analiza i interpretacija sakupljenih materijala. (Johnsdotter 1994: 67.) Dokumentacija uključuje fotografije, opise, video i audiozapise, a ono što će se od navedenoga sabirati se odlučuje u trećoj fazi. Također je važno odrediti količinu predmeta koju muzej želi sakupiti budući da se u obiteljskim spremištima mogu nalaziti velike količine predmeta. Za provođenje faze promatranja i razgovora, autorica predlaže započeti opuštenim razgovorom uz obrok i pregledavanje obiteljskih fotografija jer se tako dobiva dobar uvid u obiteljske odnose i povijest. Uglavnom je sa obitelji provodila dva do tri sata po dogovoru i odmah nakon toga uređivala sakupljenu dokumentaciju. Dubinski se razgovori provode strukturirano i tek kada je istraživač već prilično dobro upoznat s obitelji. Iako je strukturirane razgovore lakše dokumentirati, iz nestrukturiranih se mogu dobiti informacije koje puno više vrijede. U posljednjoj fazi autorica preporuča da se interpretacija radi istovremeno s terenskim radom, ali ako to nije vremenski izvedivo, teorijski se dio može obaviti i naknadno. U ovu se fazu mogu uključiti i drugi muzejski stručnjaci, dok se za terenski dio preporuča jedna osoba. (Johnsdotter 1994: 67.)

Cilj sabiranja predmeta iz kućnog života jest predstaviti obitelj i njezin način života kroz pomno odabrane predmete. Selekcija predmeta je jedan od najtežih zadataka muzeja pri sabiranju suvremene baštine jer predmet mora biti reprezentativan za fenomen koji predstavlja. Bitno je da je predmet značajan za obitelj, za muzej, za suvremeni način života, za regiju i za grupu ljudi kojoj obitelj pripada. (Johnsdotter 1994: 67.)

Predmeti koje je važno sačuvati su predmeti koji se često mijenjaju, kao što su ambalaže hrane, sredstava za čišćenje i plakata jer je takve predmete teško nabaviti naknadno.

(Johnsdotter 1994: 68.) U Hrvatskoj se to može vidjeti na primjeru Kraševih proizvoda (starije verzije albuma Životinjskog carstva ili Kiki bombona).

Također je važno izabrati zajednice čiji predmeti mogu upotpuniti već postojeće zbirke muzeja (autorica navodi primjer zbirke oslikanih oramara). Predmeti se ne pohranjuju kao zbirke, već zasebno, po klasifikacijskom sistemu „Pregled muzejske građe“. (Johnsdotter 1994: 68.) Po završetku postupka terenskog sabiranja potrebno je sastaviti izvješće, od kojih se neka objavljuju u javnosti, ali se sva šalju tajništvu SAMDOK-a dok fizički predmeti ostaju u muzeju. (Johnsdotter 1994: 68.)

Dokumentacija ovakvih projekata je prema Johnsdotter trajala dva do četiri mjeseca, a manji su se projekti mogli dokumentirati i u mjesec dana. (Johnsdotter 1994: 68.) Sabiranje tijekom terenskog rada je podijeljeno na sabiranje predmeta i sabiranje onog nematerijalnog, tj. onoga što predmet predstavlja ljudima. (Antoš 2014: 117.)

Rad završava autoričinom preporukom muzejima da se odluče na sabiranje suvremenog života jer se na taj način muzeje povezuje sa suvremenim društvom, daje mu se razlog postojanja i za budućnost, postaje zanimljiviji članovima društva jer služi za izlaganje svjedočanstava i života suvremenih ljudi, a ne samo kao spremište starih predmeta. (Johnsdotter 1994: 68.)

4.6. Reorganizacija i prestanak rada

Iako je mreža SAMDOK-ovih muzeja organizirana s argumentom uštede pri sabiranju, njezino se poslanje s godinama mijenja. Do promjene u fokusu i reorganizacije SAMDOK-a dolazi 90.-ih godina, kada započinje propitivanje švedskog modela države koji se prilično odražavao i u radu organizacije. Do reorganizacije je također došlo zbog nekih problema u radu. Primijenjivanje početnih vizija o sabiranju suvremene baštine pokazalo se težim od očekivanog, svaka radna grupa je razvijala vlastite politike te se pojavio osjećaj prisilne centralizacije muzeja. (Axelsson 2014: 18.) Kriterije sabiranja bilo je potrebno uskladiti sa znanstvenim istraživanjima iz relevantnih znanstvenih disciplina (etnologija i antropologija) te je organizacija trebala biti u toku s društvenim promjenama i opravdati koristnost muzeja za društvo. (Axelsson 2014: 18.)

Novi je program bio fleksibilniji i inkluzivniji, fokus se prebacuje s radničkog života na druge skupine (djeca, studenti, umirovljenici, nezaposleni). U ovom se periodu rada mogu istaknuti neke postmodernističke značajke kao što su: reflektivnost (organizacija kritički promatra svoj dosadašnji rad i model te ga prilagođava onome što smatra primjerenim),

politika reprezentacije (uključuju se nacionalne manjine, pripadnici queer skupina i osobe s invaliditetom nakon 20 godina stvaranja slike nacionalnog identiteta tipičnog švedskog čovjeka i obitelji) te se gubi ekonomska motivacija i SAMDOK postaje kritički angažiran program. (Axelsson 2014: 20.) Godine 1993. organizirana je grupa Samdok's Group for Cultural Encounters koja djeluje s namjerom globalnog uključivanja muzeja u muzejske studije i promicanja kulturne raznolikosti. Fokus sabiranja prelazi s predmeta i narativa na mjesta i rituale svakodnevnog života (ovdje se vidi utjecaj pokreta Nove muzeologije). Još jedna novina jest usmjerenje pažnje na švedsku tešku baštinu. (Axelsson 2014: 20.) Do 90.-ih je godina promicana pozitivna slika o Švedskoj kao *državi blagostanja*, no i ona se počinje preispitivati zbog negativnih aspekata društvenog djelovanja (prisilne sterilizacije, eugenika) te SAMDOK zapravo preispituje švedski model države iz insajderske perspektive. (Axelsson 2014: 20-21.)

Organizacija napokon prestaje djelovati 2011. godine gašenjem Tajništva. Prioritet dobivaju digitalizacija i briga za postojeće zbirke te sakupljanje sadašnjosti više nije u fokusu ili se i ono obavlja digitalnim putem. Danas je sudjelovanje muzejskih stručnjaka i zajednice na projektima „suvremenog sabiranja“ dobrovoljno jer poticaj za ovu vrstu sabiranja više nije ušteda, već lokalne inicijative, interes muzejskog osoblja i sl. Razvijena je i međunarodna suradnja putem npr. COMCOL-a (International Committee for Collecting) ili NORSAM-a (Nordic network for contemporary collecting and research at museums). (Axelsson 2014: 21-22.)

Razlog dugog opstanka organizacije su fleksibilan i inkluzivan metodološki okvir, refleksivnost te relativno brza prilagodba novim društvenim strujama. SAMDOK-ov način rada predstavio je nove načine umrežavanja sakupljačkih praksi zbog čega se i dalje o njemu govori unutar struke. Iako organizacija više ne djeluje, neki su se bivši članovi SAMDOK-a nastavili baviti sabiranjem suvremenih predmeta, ali pod drugim imenom kako bi prikazali odmak od „starog SAMDOK-a“. (Axelsson 2014: 22.) Danas je u Švedskoj za sabiranje suvremene baštine zadužena organizacija Dokumentation av Samtida Sverige („Dokumentacija suvremene Švedske“) ili DOSS. (<https://sverigesmuseer.se/museinara-parter/doss/> pristupljeno: 24. travnja 2022.)

5. Međunarodna suradnja i utjecaj

Sabiranje suvremenih materijala i predmeta izazovan je pothvat za sve muzeje, ali je ono također sredstvo kojim etnografski (i drugi) muzeji dobivaju aktivniju ulogu u društvu. (Antoš 2014: 115.)

Iako SAMDOK danas više ne postoji kao organizacija, njegovo se ime i dalje koristi i izvan skandinavskih zemalja u svrhu opisivanja „suvremene dokumentacije“ koja, kao što je ranije spomenuto, obuhvaća nabavu predmeta iz suvremenog života putem pisanih svjedočanstava, zvučnih i vizualnih zapisa te fotografija. (Antoš 2014: 116.)

SAMDOK je 2007. godine na 30. godišnjicu postojanja organizirao dvodnevnu međunarodnu konferenciju u Stockholmu namijenjenu muzejskim stručnjacima iz europskih zemalja pod imenom Connecting Collecting – in a spirit of mutual respect. Cilj je bio u čast obljetnice potaknuti muzejske stručnjake iz ostatka Europe na dijalog o suradnji i problemima sabiranja te mogućnosti osnivanja međunarodne mreže za sabiranje. (Fägerborg, von Unge 2008: 9.)

SAMDOK-ova mreža muzeja Collectingnet je potaknula osnivanje novog ICOM-ovog „Komiteta za sakupljanje“ COMCOL-a (International Committee for Collecting) koji je osnovan 2010. godine u Šangaju. (Antoš 2014: 117.) Cilj Komiteta je potaknuti na razgovor o sabiranju te podijelu znanja i iskustava o teoriji, praksi i etici sabiranja materijalne i nematerijalne baštine. (Antoš 2014: 117.)

Jedan od značajnih projekata očuvanja svakodnevnog života bila je inicijativa austrijskih etnologa, projekt *Alltagskulturen 1945-2000* u koji su bili uključeni brojni austrijski muzeji s ciljem pronalaska predmeta koji su bili karakteristični za svakodnevni život u Austriji u razdoblju od 1925. do 2000. godine. Sakupljeni predmeti i fotografije, zajedno s cjelokupnom dokumentacijom, izloženi su u različitim austrijskim muzejima 2005. godine. Ovim su istraživanjem bili potaknuti brojni budući etnološki i muzeološki stručnjaci da provode daljnja slična istraživanja. (Antoš 2014: 119-120.)

Još jedan primjer sabiranja suvremene baštine u koji je bila uključena lokalna zajednica jest projekt *Poduzetničke kulture u europskim gradovima* koji je trajao od 2008. do 2010. godine. Projekt je financiran od strane Europske unije s ciljem promicanja interdisciplinarnog sabiranja predmeta. Cilj je bio prikupiti predmete vezane uz određenu struku s kojima se radnici identificiraju. Tako su, primjerice, u berlinskom Muzeju europskih kultura sakupljeni predmeti vezani uz proizvodnju i distribuciju Döner kebaba te

ova zbirka predstavlja, osim *fast food* kulture, i kulturu turskih poduzetnika koji su sa sobom donijeli i razvili ovaj posao u Njemačkoj. (Antoš 2010: 91.)

U svom radu iz 2014. godine Zvezdana Antoš navodi kako je u etnografskim muzejima srednje, istočne i jugoistočne Europe, fokus i dalje bio na istraživanju i sabiranju predmeta iz seoskih kultura, ali se tada počeo mijenjati i usmjeravati i na urbane kulture. (Antoš 2010: 91.)

6. Dokumentiranje sadašnjosti u Hrvatskoj

6.1. Etnografski muzej u Zagrebu

Neki od projekata sabiranja suvremene baštine u Hrvatskoj mogu se pronaći u Etnografskom muzeju u Zagrebu.

Primjerice, izložba 2010. *Zvezdane Antoš Idemo na kavu! Pogled zagrebačkih poduzetnika na kulturu konzumiranja kave* fokusirala se na kulturu ispijanja kave koja je dio svakodnevnog života velikog broja Hrvata. Zbirka je sadržavala predmete vezane uz konzumiranje kave i poduzetništvo vezano uz isto. Sakupljena materijalna i nematerijalna baština vezana uz kulturu kafića i rituala ispijanja kave važna je za predstavljanje urbane kulture i privlačenje posjetitelja. (Antoš 2010: 92.)

Recentniji projekt sabiranja suvremenih predmeta jest izložbeni projekt doniranih igračka *Igračke – djetinjstvo zauvijek* koja se mogla posjetiti u Etnografskom muzeju od 8. lipnja 2021. do 22. svibnja 2022. godine, a i dalje se može posjetiti virtualno na stranici Muzeja (<https://emz.hr/igracke/>).

6.2. Civilna zbirka Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci

Projekt Civilne zbirke započeo je 2020. godine osnutkom Građanskog muzejskog vijeća u okviru projekta Europskog socijalnog fonda pod nazivom „Muzej budućnosti – Građansko muzejsko vijeće kao model sudioničkog upravljanja“. (Vujić 2021: 26.) Muzej je uputio Javni poziv građanima s pitanjem „Kako želimo da nas pamte?“. Građani mogu ostaviti svoje prijedloge za fizičke predmete koje žele donirati Muzeju ili za predmete koji nose nematerijalnu vrijednosti, kao što su emocije ili doživljaji, a zabilježeni su na fotografijama, audio ili video formatu ili u pisanom obliku. Građani su predložili jedanaest predmeta od kojih je pet s najviše glasova odabrano za početak stvaranja prve Civilne zbirke u Hrvatskoj. Projekt se provodi u suradnji nekoliko partnerskih udruga od kojih svaka usmjerava pažnju građana na određenu vrstu predmeta (npr. plakati, letci, brošure ili iskustva i posljedice promjene načina života). Neki od partnera projekta su Udruga Žmergo, Kreativni kolektiv Kombinat, Centar za poticanje darovitosti, Udruga slijepih Primorsko-goranske županije te Matica umirovljenika grada Rijeke.⁹ U planu je da svake godine Muzej bude otvoren za primanje prijedloga i donacija

---

⁹ <https://ppmhp.hr/predstavljena-civilna-muzejska-zbirka/> (pristupljeno: 26. svibnja 2022.)

svakodnevnih predmeta, u zadnjem prikupljanju prijedloga je fokus bio na predmetima vezanim uz svakodnevni život za vrijeme pandemije.¹⁰

Ova je inicijativa riječkog muzeja odličan primjer i parcitipativnog sabiranja i sabiranja u funkciji dokumentiranja suvremenog života te se možemo nadati da će se još muzeja u Hrvatskoj odlučiti uključiti lokalnu zajednicu u proces sabiranja baštine za budućnost.

6.3. Projekt Zagrebački kvartovi Muzeja grada Zagreba

Interdisciplinarni izložbeno-istraživački projekt Zagrebački kvartovi iniciran od strane Muzeja grada Zagreba zamišljen je kao dvanaestogodišnji ciklus koji je trajao od 2009. do 2021. godine s ciljem povijesnog predstavljanja i boljeg shvaćanja grada Zagreba u cjelini kroz njegove kvartove. (Strukić 2010: 108.)

Slika 1. Plakat izložbe *Pola stoljeća Trnskog – priča jedne generacije*

<http://zagrebkvartovi.hr/wp-content/uploads/2021/07/2.1.2.-za-laser-copy-600x857.jpg>

Projekt je započeo s izložbom „Pola stoljeća Trnskog – priča jedne generacije“ (Slika 1.) nastalom u suradnji s Virtualnim zavičajnim muzejom Trnsko. (Strukić 2010: 109.)

¹⁰ <http://ppmhp.hr/civilna-muzejska-zbirka/> (pristupljeno: 25. svibnja 2022.)

Izložbi su prethodila terenska istraživanja, prikupljanje fotografija, istraživanja novina, časopisa i arhivskog gradiva te razgovor sa stanovnicima kvarta. Sakupljena je i materijalna (fotografije) i nematerijalna baština (iskazi građana). Cilj je studijskih izložbi bio građanima predstaviti zagrebačke kvartove i stanovnike spajajući pogled izvana i osobno iskustvo. Za izložbe se koristila kombinacija materijala iz dvjestotinjak obiteljskih albuma, stotinjak snimljenih sjećanja stanovnika kvartova te je korišteno nekoliko stotina fotografija iz fundusa Muzeja (Slika 2.). Muzej interaktivnošću i stavljanjem osobnih sjećanja stvarnih ljudi u fokus izložbe stvara određenu povezanost sa svojim posjetiteljima.¹¹

Sakupljena je građa danas dostupna u virtualnom prostoru.

Slika 2. Na jezeru u čamcima, oko 1900., MGZ fot. 26289. <http://zagrebkvartovi.hr/wp-content/uploads/2021/07/14.-mgz-fot-26289.jpg>

---

¹¹ <http://zagrebkvartovi.hr/o-nama-2/> (pristupljeno: 11. lipnja 2022.)

Zaključak

Usprkos prestanku rada SAMDOK-a, organizacija je ostavila impresivan utisak na pogled na pitanje dokumentiranja i sabiranja predmeta suvremenog života unutar područja muzeologije. Više od desetljeća nakon nestanka, i dalje se vidi utjecaj SAMDOK-ove ideje, sabiračke metodologije i načina rada diljem Europe, uključujući i Hrvatsku. Kako živimo u doba izrazito brzih promjena i velikih povijesnih zbivanja, možda je važnije nego ikada zabilježiti svakodnevni život. Uz današnje tehnologije se to čak i čini jednostavnijim no ikad, budući da digitalni prostor nije fizički ograničen i može čuvati velike količine informacija i podataka. Što se tiče velikih povijesnih događaja koji se zbivaju u posljednje vrijeme, pokazalo se koliko toga uzimamo zdravo za gotovo kao društvo i kako muzeji imaju šansu aktivirati se i iskoristiti nedavne događaje za dokumentiranje velikih povijesnih trenutaka istovremeno dok se oni događaju. Također, u svijetu koji se konstantno i izazito brzo mijenja, očuvanje identiteta i kulture određene zajednice postaje izrazito bitno. Suradnjom među europskim, a možda i svjetskim muzejima, postoji mogućnost dijeljenja, očuvanja i cijenjenja načina života zajednice koje nam možda i nisu bliske. Muzeji imaju priliku biti aktivni sudionici u društvenim promjenama i te njihovi glavni dokumentaristi i interpretatori.

Literatura

- Antoš, Zvezdana. „Skupljanje“ sadašnjosti u etnografskim muzejima". *Etnološka istraživanja*, br. 18/19 (2014): 115-127. <https://hrcak.srce.hr/133475>
- Antoš, Zvezdana. „Idemo na kavu! Interpretacija predmeta iz naše svakodnevice“. *Informatica museologica* 41, br. 1-4 (2010): 91-97. <https://hrcak.srce.hr/clanak/198358>
- Axelsson, Bodil. „The Poetics and Politics of the Swedish Model for Contemporary Collecting“. *Museum and Society* vol. 12 no. 1 (2014): 14-28
- Babić, Darko. „O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini“ /U: Vujić, Žarka; Špikić, Marko. Ivi Maroeviću baštinici u spomen. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2009, 43-60.
- Cedrenius, Gunilla. „Suvremena dokumentacija – ne samo predmeti, već i ljudska bića.“ *Informatica Museologica* 25, br. 1-4 (1994): 63-65. <https://hrcak.srce.hr/144471>
- Dokumentation av samtida Sverige* <https://sverigemuseer.se/museinara-parter/doss/> (pristupljeno: 24. travnja 2022.)
- Fägerborg, Eva, Von Unge, Elin. *Connecting Collecting*. Prijevod: Alan Crozier. Stockholm: Samdok/Nordiska Museet, 2008.
- Fägerborg, Eva. „Samdok – from innovation to integration“ Gothenburg: *CIDOC*, 2006.
- Hillhouse, Susanna. “COLLECTIONS TRUST ACCREDITATION GUIDANCE SHEET 2: Collections Management Policies”. *Collections Trust*, 2011. <https://collectionstrust.org.uk/wp-content/uploads/2016/10/Collections-Management-Policies.pdf> (pristupljeno: 26. svibnja 2022.).
- International Council of Museums. 2006. *Code of ethics: ICOM code of ethics for museums*. Paris, France: International Council of Museums.
- „Izjava o politici skupljanja muzejske građe.“ *Hrvatski školski muzej*. https://www.hsmuzej.hr/cms_files/2021/04/1618819584_izjava-o-politici-skupljanja-muzejske-grade.pdf (posjećeno: 12. lipnja 2022.)
- Johnsdotter, Malin. „Dokumentiranje života suvremenog doma“. *Informatica museologica* 25, br. 1-4 (1994): 66-68. <https://hrcak.srce.hr/144472>

Korta fakta om museets historia och museibygnaden, *Nordiska museet*
<https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/korta-fakta-om-museets-historia-och-museibygnaden> (pristupljeno: 15. svibnja 2022.)

Maroević, Ivo. „Razine muzealizacije vezane uz kulturnu baštinu“ *Informatica museologica* 36, br. 3-4 (2005.): 44-49. <https://hrcak.srce.hr/139647>

Maroević, Ivo. „Uloga muzealnosti u zaštiti memorije.“ *Informatica museologica* 27, br. 3-4 (1996): 56-59. <https://hrcak.srce.hr/143193>

Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za Informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1993.

muzeologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (pristupljeno 27. 4. 2022.)
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42626>

„Politika upravljanja muzejskim zbirkama“. *Tiflološki muzej*
<https://www.tifloloskimuzej.hr/hr/o-nama/politika-upravljanja-muzejskim-zbirkama/>
(pristupljeno: 26. svibnja 2022.)

Strukić, Kristian. "Projekt "Zagrebački kvartovi" Muzeja grada Zagreba." *Informatica museologica* 41, br. 1-4 (2010): 108-110. <https://hrcak.srce.hr/134400>

Stublić, Helena „Zajednička čuvaonica kao rješenje problema nedostatka prostora – primjer švicarskog centra zbirki u Affolternu na Albisu“ *Muzeologija*, br. 55 (2018): 64-75.
<https://hrcak.srce.hr/220803>

Šola, Tomislav. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.

Šulc, Branka. „Muzejski dokumentacijski centar i muzeji“. *Muzeologija*, br. 53 (2016): 183-207. <https://hrcak.srce.hr/205444>

Vujić, Žarka. „Kvaliteta i politika sabiranja.“ *Informatica museologica* 33, br. 3-4 (2002): 135-137. <https://hrcak.srce.hr/140515>

Vujić, Žarka. „Upravljanje zbirkama u 21. stoljeću: Propitivanje u hrvatskom kontekstu.“ *Etnološka istraživanja*, br. 26, (2021): 7-25. <https://doi.org/10.32458/ei.26.1>

Web stranice:

<http://ppmhp.hr/civilna-muzejska-zbirka/> (pristupljeno: 25. svibnja 2022.)

<https://ppmhp.hr/predstavljena-civilna-muzejska-zbirka/> (pristupljeno: 26. svibnja 2022.)

Strukić, Kristian. „Projekt Zagrebački kvartovi.“ <http://zagrebkvartovi.hr/o-nama-2/> (pristupljeno: 11. lipnja 2022.)

Popis slika

Slika 1. Plakat izložbe *Pola stoljeća Trnskog – priča jedne generacije* <http://zagrebkvarтови.hr/wp-content/uploads/2021/07/2.1.2.-za-laser-copy-600x857.jpg> (pristupljeno: 11. lipnja 2022.)

Slika 2. Na jezeru u čamcima, oko 1900., MGZ fot. 26289. <http://zagrebkvarтови.hr/wp-content/uploads/2021/07/14.-mgz-fot-26289.jpg> (pristupljeno: 11. lipnja 2022.)

SAMDOK i dokumentiranje sadašnjosti

Sažetak

Pod utjecajem društvenih promjena 1960.-ih godina i pokreta Nove muzeologije koji preispituje ulogu muzeja u društvu pojavljuje se i nova ideja o načinu sabiranja u Švedskoj u obliku organizacije SAMDOK koja se bavi dokumentacijom sadašnjosti. Nakon utvrđivanja da velik dio Švedske povijesti iz industrijskog razdoblja nije dokumentiran, švedski su stručnjaci uvidjeli važnost sabiranja predmeta masovne proizvodnje i predmeta iz suvremenog života. Organizacija je opstala preko 30 godina zahvaljujući svom fleksibilnom i inkluzivnom modelu i metodološkom okviru, a danas služi kao uzor brojnim baštinskim institucijama diljem Europe. Iako je postupak selekcije reprezentativnih predmeta iz suvremenog života i dalje pun nesigurnosti i pitanja, mnoge su europske države, potaknute švedskim primjerom, odlučile pokrenuti vlastite projekte sabiranja suvremenih predmeta. Usprkos početnoj motivaciji uštede pri sabiranju, SAMDOK tijekom godina mijenja fokus i postaje izrazito društveno angažiran program. Inicijative za dokumentiranje sadašnjosti postoje i provode se u Europi i u Hrvatskoj do današnjeg dana i čini se da će se rasprave na temu dokumentiranja suvremenog života nastaviti unutar područja muzeologije, etnologije i antropologije.

Ključne riječi: muzeologija, sabiranje, SAMDOK, dokumentacija, nova muzeologija, upravljanje zbirkama

Samdok and documenting the present

Summary

Influenced by social changes in the 1960s and the New museology movement that questions the role of museums in society, a new idea of collecting methods was born in Sweden in the shape of Samdok, an organization whose objective is to document the present. After establishing that a large portion of Swedish industrial era history was left unpreserved, the Swedish museum professionals have realised the importance of contemporary collecting. The organisation operated for over 30 years due to its flexible and inclusive model and methodological framework and it still serves as an example for numerous heritage institutions across Europe. Despite the selection process for representative contemporary objects still being riddled with questions and uncertainty, many European countries have decided to start their own contemporary collecting projects inspired by the Swedish model. Even though the primary motivation for its formation was to save money on collecting practices, over the years Samdok became an extremely socially engaged programme. Contemporary collecting initiatives exist and are being conducted across Europe and Croatia to this day, and it seems that the discussions regarding the question of documenting the contemporary life will remain open in the fields of museology, ethnology and anthropology.

Key words: museology, collecting, Samdok, documentation, new museology, collection management